

Tussen droom en daad

„ . . . want tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren, en ook weemoedigheid, die niemand kan verklaren”. Als politiek niet zo'n prozaische aangelegenheid was, zouden de bekende versregels van Elsschot bij de regeringsverklaring van het tweede kabinet-Van Agt niet misstaan. Daarin immers gaapt de kloof tussen droom en daad, tussen wat het kabinet hoopt te verwezenlijken en de beleidsmaatregelen die het daartoe treft.

„Wij zien als belangrijkste taak ervoor te zorgen dat Nederland het vertrouwen in de toekomst herwint”, zegt het nieuwe kabinet bij zijn officiële presentatie aan de Tweede Kamer. „Dat vergt een vastberaden beleid gericht op uitbreiding en vernieuwing van het productie-apparaat en dus op rendementsherstel. Maar ook is nodig een directe aanval op de werkloosheid”. Maar ach, dan zijn er weer die wetten en bezwaren die ertoe leiden dat de collectieve sector in 1982 toch weer een groter beslag op het nationale inkomen legt en dan zijn er spiralen en afwentelingsmechanismen die de rendementen verder onder druk zetten. Zo stuit ook de aanval op de werkloosheid op praktische problemen waardoor het beleid slechts moeizaam op gang komt, om maar niet te spreken van de weemoed die ontstaat bij de gedachte aan het arbeidsplaatsenplan van Albeda en Gardeniërs toen er van de 6.000 geplande arbeidsplaatsen maar een paar honderd werden gerealiseerd. En dan is er nog de wereldhandel die maar niet wil aantrekken en die de werkgelegenheid in de marktsector steeds verder doet afbrokkelen. Ja, zelfs van het eigen kabinetsbeleid wordt betwijfeld of de effecten op de werkgelegenheid in 1982 per saldo wel positief zullen zijn 1). En tussen droom en daad staan ook de sociale partners die aan de mijmeringen van het kabinet al helemaal geen boodschap lijken te hebben.

Het zal uit het bovenstaande duidelijk zijn geworden dat men op grond van de regeringsverklaring van het kabinet geen grote illusies hoeft te koesteren omtrent de bijdrage die de overheid kan leveren aan het economische herstel. Dat is ook niet verwonderlijk, want de gang van zaken in de economie wordt nu eenmaal in hoofdzaak bepaald door autonome ondernemersbeslissingen en is bovendien sterk afhankelijk van de internationale conjunctuur die een ernstige inzinking doormaakt. De beperkingen van het economische stelsel en de internationale afhankelijkheid dwingen tot bescheidenheid. Maar wat men onder de gegeven omstandigheden toch ten minste van het kabinet zou mogen verwachten, is dat het in elk geval in eigen huis orde op zaken stelt en geen negatieve impulsen van de publieke financiën op de marktsector laat uitgaan. Zelfs die bescheiden doelstelling valt het nieuwe kabinet echter, zoals uit de regeringsverklaring blijkt, te zwaar.

De nota Beleidsbijstelling begroting 1982 die door minister van Financiën Van der Stee gelijktijdig met de regeringsverklaring is uitgebracht, laat er geen misverstand over bestaan dat het met de financiële deugdelijk-

heid van het budgettaire beleid voor 1982 zeer droevig is gesteld. De gaten die in de begroting zijn ontstaan als gevolg van niet-gerealiseerde ombuigingen van het vorige kabinet, verwachte tegenvallers in de aardgas- en belastingopbrengsten en de kosten van nieuw beleid (met name voor het werkgelegenheidsplan) worden slechts ten dele gedekt. Het ergste is niet dat de ombuigingen onvoldoende worden geconcretiseerd, daar waren we de laatste jaren al aan gewend geraakt. Nee, een deel van de gaten wordt nu helemaal niet meer gedekt, maar doorgeschoven naar de Voorjaarsnota of als extra beslag op de kapitaalmarkt geaccepteerd. Met de „keiharde afspraken” die twee maanden geleden in het regeerakkoord zijn vastgelegd inzake het financieringstekort en de collectieve-lastendruk wordt nu de hand gelicht alsof het de gewoonste zaak van de wereld is. Op die manier willen politici de Nederlandse bevolking blijkbaar het vertrouwen in de toekomst laten herwinnen.

Het vervelende is dat de nalatigheid van politici om in eigen huis orde op zaken te stellen de problemen elders in de economie vergroot. De teruggang van de groei laat zich niet wegmoffelen, zeker niet nu de buffers waarover bedrijven en particulieren in betere tijden beschikten, inmiddels zijn verdwenen. Waar de overheid draait, zullen bedrijven zich aanpassen door middel van gedwongen ontslagen of faillissementen of, wanneer daartoe mogelijkheden aanwezig zijn, door verplaatsing van activiteiten naar gunstiger oorden. Particulieren zullen een verdere inkomensachteruitgang ondergaan en deze trachten af te wentelen of te ontlopen door belastingontduiking of een verhoogde activiteit in het zwarte circuit. Ten lange leste zal ook de publieke sector zelf niet aan aanpassing ontkomen. Als de overheid door gebrek aan daadkracht en aanpassingsvermogen eenmaal al haar financiële en maatschappelijke krediet heeft verspeeld kan de publieke sector in hoog tempo worden ontmanteld. Dat is dan wel de harde manier om uit de droom te ontwaken.

Uit de regeringsverklaring van het nieuwe kabinet blijkt dat politici er nog steeds goed aan denken te doen de situatie te verbloemen en noodzakelijke beslissingen uit te stellen. Maar intussen zijn bij het Centraal Planbureau al weer nieuwe somberder prognoses in de maak. Het kabinet zegt het van wezenlijk belang te achten „dat de verschillende inspanningen op het gebied van de werkgelegenheid en de offers, die daarvoor moeten worden gebracht, in hun onderlinge verband worden beschouwd en worden geplaatst in het perspectief van een beleid, dat daadwerkelijk uitzicht biedt op verbetering van de werkgelegenheid en vermindering van de werkloosheid”. Maar het vergeet de kloof tussen droom en daad te dichten.

L. van der Geest

1) Zie bij voorbeeld prof. dr. W. Driehuis in een interview met *de Volkskrant*, 17 november 1981.